

Ábyrgd fyri havumhvørvinum

Oddagrein

FORTREYTTIN fyri at liva og virka í Føroyum er, at vit framhaldandi kunnu troyta havsins ríkidømi. Tað er hesin veruleiki, ið ger, at føroyingar yvirhøvur vísa havinum og øllum, sum hevur við havið og veiði at gera, stóran ans. Vit hava kanska ikki rækt havsins livandi ríkidømi við nóg góðum skili, men tó so at vit hava roynt tey síðstu árin at byrgja fyri, at havið verður troytt uttan fyrilit.

MEN havið og havsins lív er ikki bert hött av ovurfiskiskapi. Álvarsamar höttanir koma frá øðrum síðum við. Tey, sum sçu sendingina um havsins kalda hjarta, sum føroyingar hava verið við at gera, minnst hvussu vandamikil globala upphitingin er fyri Norðurhøvini. Vakstrarhúsvirknið ger, at Golfstreymurin linkar og útsynningurin verður harðari og oftari við tí úrsliti, at toskayngulin bókstaviliga verður sópaður í ein landnyrðing burtur av okkara grunnum. Somikið betur eiga vit at ansa eftir tí, sum verður eftir.

Í Tí frálíka BBC varð í fyrirakvøldið greitt frá eini aðrari og ikki minni vandamiklari höttan móti havsins lívi. Eisini hendan höttan er skapað av menniskjuni. Vit hugsa sjálvandi um tær óhugnaliga stóru nøgdarnar av geislavirknum evnum, ið eru latin út í Barentshavið ella, sum eru koyrt burtur uppi á landi og sum fara at leka út í Barentshavið tey næstu 1-20 árin. Tað mest ræðuliga er, at 4 kilo av plutonium hvørja løtu kunnu leka út einum soknum kavbáti á leiðinum, har føroyingar og aðrir fiska. Plutonium er heimsins mest eitrandi evni og bert ein brotspartur av einum grammi er nóg mikið at eitra alt Barentshavið. Útlitið til at fyra kilo leka út og fara at verða færd við streyminum um stóran part av heimshøvunum er lítið hugaligt. Tað er tí bert at vóna at onkur sýnir ábyrgd fyri umhvørvinum og roynir at fáa kavbátin upp, áðrenn skaðin er hendur. Norðurlandaráðið hevur arbeitt nóg við spurninginum um kjarnorkuburturkastið í Barentshavinum og í Norðurhøvum sum heild. Vit kunnu bert vóna at virksemd hjá Norðurlandaráðnum og øðrum, sum kenna ábyrgd fyri umhvørvinum fer at bera frukt. Hetta verður tó ikki uttan, at stórveldini sýna spurninginum um geislavirkni í høvunum størri ans og ábyrgd, men atburður teirra higartil boðar ikki frá góðum - tíværi.

Sosialurin

sjónarmið

Um at avtaka kvotuskipanina

Í staðin fyri heilt at avtaka kvotuskipanina eiga vit at bota um hana, eitt nú soleiðis, at hon gerst líðilgari, og at umsetilgheitin sum frá líður verður størri, í hvussu so er fyri tey størru skipini, skrivur Jens Helgi Toftum í »Sjónarmið« í dag. Hann er fiskivinnufrøðingur

Landsstýrismaðurin í fiskivinnumálum, Ivan Johannesen, boðaði herfyri frá, at landsstýrið ætlar at avtaka kvotuskipanina, áðrenn nýggja kvotuárið byrjar 1. september 1995. Grundgevingin er, at skipanin er tung at umsita og er ógvuliga trupul hjá skipunum at arbeiða undir. Tann størsti trupulleikin er hjáveidi.

Tað er ikki ringt at verða samdur í hesum. Tá stovnamir eru illa fyrri, og mest loyva veiða (MLV) fyri flestu fiskasløg er lág, finst neyvan nøkurskipan, sum er løtt at umsita og løtt hjá skipunum at arbeiða undir. Somuleiðis er hjáveidi ein stórur trupulleiki, sum øll lond hava torført við at finna nøktandi og skilgðar umsitingarligar loysnir á.

Men í sambandi við ætlanir landsstýrisins stinga nógvir spurningar seg upp. Her skulu tveir umrøddast. Annar er, um tað sambært avtalurnar við donsku ríkisstjórnina yvirhøvur er møgult at avtaka kvotuskipanina. Hin snýr seg um at finna frægastu loysnirnar í fiskiveiðustýringini og í tí sambandi eisini, um ein avtøku av kvotulógini í longdini loysir nakrar trupulleikar

Hvat siga danir?

Ivan Johannesen ivast ikki í, at danir fara at ganga við til, at føroyingar taka kvotuskipanina av. Nú veit eg ikki, hvat hann grundar sínar niðurstøður á, men hyggja vit at tí, sum er sagt og skrivað í samskipti okkara við donsku ríkisstjórnina tey síðstu 2-3 árin - eisini í felagsvirlýsingini frá fundinum 17. november 1994 - so er lítið, sum talar fyri, at danir eru sinnadur heilt at sleppa kravnum um kvotur. Tí hóast felagsvirlýsingin gevur okkum størri ráðsúr í fiskivinnupolitikkinum samanborið við undanfarna avtalur, so er valla grundarlag fyri at vera so hjartskygdur sum landsstýrismaðurin.

Tí fyri tað fyrsta staðfestur felagsvirlýsingin undanfarna avtalur frá 1992 og 1993, har kvotuskipanin er ein týðandi partur. Fyri tað næsta

verður sagt í virklýsingini, at treytin fyri at kunna avtaka kvotuskipanina er, at vit hava eina reguleringskipan at seta í staðin, sum... *lige så effektivt som de nugældende totale og individuelle kvoter opfylder formålene at genopbygge bestandene og at tilpasse fiskerflåden til ressourcegrundlaget.* At finna eina skipan, sum lýkur hesi krøv, er ikki lætt.

Tað er sjálvandi ringt at siga, hvat fer at henda í viðurskiptum okkara við donsku ríkisstjórnina í komandi tíðum, men samanumtikið er mangt, ið talar fyri, at landsstýrið verður noytt at halda seg til tað, sum semja er um í felagsvirlýsingini frá fundinum 17. november 1994. Hetta merkir m.a., at landsstýrið, áðrenn januar mánaði er farin, leggur fram uppskot um broytingar í lógini um vinnuligan fiskiskap, so at ein loysn fæst á hjáveidi, og at frá 1. september 1995 verður lógin broytt soleiðis, at t.d. umsetilgheitin verður tryggjað.

Avmarkingar í fiskidagatalinum

Hóast lítið hevur verið frammi alment um, hvat landsstýrið ætlar at seta í staðin fyri verandi skipan við MLV, heildarkvotum og egnum kvotum, so hevur landsstýrismaðurin sum dømi nevnt eina skipan, har tað bert skal vera loyvt skipum at veiða tosk í eitt ávíst dagatal.

Íslendingar royndu eina slíka skipan frá 1977 til 1983. Í hesum umfari skal ikki farast út í æsir

við íslensku skipanini, men nevast kann, at endamálið við henni var at avmarka royndina eftir toski. Hetta var m.a. gjørt við at seta trolarum forboð fyri at fiska tosk í eitt ávíst dagatal. Men *skrapdagakerfið*, sum skipanin varð rópt, og aðrar tekniskar/livfrøðiligar reglur (stongdar leiðir, minstamat, meskastødd v.m.), megnaðu ikki at halda veiðutrystið á toskastovnin á einum forsligum støði. Tí varð skipanin avtikin, og í 1984 fingur íslendingar sína fyrstu útgávu av umsetilgheit kvotum.

Royndirnar úr Íslandi siga okkum m.a., at um ein skipan við avmarkingum í fiskidagatalinum skal vera høvuðsambandið í fiskiveiðustýringini, so verður torført at rokka endamálinum við føroyskum fiskivinnupolitikki um at byggja stovnar uppáttur og framvir tryggja skynsama stovnsrækt. Sum stöðan er í dag, er eisini lítið, sum bendir á, at ein slík skipan verður lættari at umsita.

Eins og í Íslandi hava flestu lond ásannað, at livfrøðiligar og tekniskar reglur einsamallir eru ikki nóg mikið fyri at

tryggja stovnsrækt. Skipanir, sum seta mark fyri, hvussu nóg kann fiskast, eru ein neyðugur partur av fiskiveiðustýringini. Kvotur hava sínar veikleikar, men samanborið við onnur stýringssamboð eru tær frægasta leiðin at ganga, um endamálið við fiskivinnupolitikkinum er at tryggja livfrøðiliga og búskaparliga skynsama stovnsrækt.

Kvotur frægasta loysnin

Høvuðstrupulleikin í fiskiskapinum á Føroya-leiðini er ikki kvotuskipanin sum so, men heldur at stovnamir eru illa fyrri, at MLV ið fyri flestu fiskasløg er lægt, og at tað er tungt hjá flotanum at fáa lönandi rakstur, bæði tíð at ov lítið er í part og at prísir hava verið lutfalsliga lágir. Nógvir av hesum trupulleikum stava frá fiskivinnupolitikkinum í 1970- og 1980-árunum, sum ikki megnaðu at forða fyri ovurlosum og yvirskapi av grunnum, og gjørdi at vit fingur ein sera viðbrekkan vinnubygnað.

At taka kvotuskipanina av og seta legudagar e.l. skipanir í staðin loysir kanska summar trupulleikar her og nú. Men skulu vit rokka málanum í fiskivinnupolitikkinum, sum sambært samgonguskjalinum m.a. eru at tryggja skynsama stovnsrækt, at flotin ber seg, og at veiðan verður soleiðis umsitin, at hon gevur mest møguligan samfelagsvinnin, so er frægast at varðveita meginreglurnar í verandi lóg. Tað vil siga, at í staðin fyri heilt at avtaka kvotuskipanina eiga vit at bota um hana, eitt nú soleiðis, at hon gerst líðilgari, og at umsetilgheitin sum frá líður verður størri, í hvussu so er fyri tey størru skipini.

Jens Helgi Toftum

Ársaðalfundur

verður 29. januar 1995, kl. 15.

Norðoya Fornminnafelag